

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit  
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit  
t.a.v. Zienswijze ontwerp 7e actieprogramma Nitraatrichtlijn  
en plan-MER  
Postbus 20401  
2500 EK Den Haag

Utrecht, 18 oktober 2021

Kenmerk: NAJK-3593NB

Betreft: Consultatie van het 7e actieprogramma reactie NAJK

Geachte minister Schouten,

NAJK is erg geschrokken van de voorstellen in het concept 7<sup>e</sup> actieprogramma. Het plan is onhaalbaar, ontwrichtend en onbetaalbaar. Wij hebben met onze leden verschillende berekeningen gemaakt en zien dat dit actieprogramma voor minder opbrengsten, hogere kosten en in sommige gevallen zal leiden tot een negatief inkomen. Meerdere jonge boeren hebben aangegeven naar aanleiding van het 7<sup>e</sup> actieprogramma dat ze het agrarisch bedrijf niet meer kunnen of willen overnemen. Naast dat in sommige gevallen het over te nemen bedrijf niet meer rendabel dreigt te worden, twijfelen veel bedrijfsopvolgers of zij nog wel boer willen worden als hun de keuzevrijheid en de mogelijkheden om te doen wat het beste is voor hun gewas en bodem zo drastisch wordt ontnomen. Jonge boeren die het bedrijf net overgenomen hebben zien met dit voorgestelde actieprogramma dat het bedrijfsplan op basis waarvan de overname gedaan is in één keer de prullenbak in kan. Daarbij zijn juist bij deze jonge boeren de financiële buffers nog laag waardoor er geen ruimte is om de financiële gevolgen van de voorgestelde maatregelen op te vangen en eventueel te investeren in aanpassingen. Dit actieprogramma zal jonge boeren ontzettend hard treffen en daarmee wordt de toekomst van de Nederlandse landbouw volledig op het spel gezet. Ook hebben wij grote twijfels of dit 7<sup>e</sup> actieprogramma de waterkwaliteit echt verbeterd. Ook diverse wetenschappelijke organisaties twijfelen aan de doeltreffendheid. We willen een actieprogramma wat effectief, haalbaar en betaalbaar is.

### Directe gevolgen maatregelen

- Bufferstroken: minder opbrengst, minder inkomen, afwaardering grond

Door de invoering van bredere bufferstroken/teeltvrije zones is er minder mestplaatsingsruimte, kan er minder tot niets worden geoogst en zal er waarschijnlijk een afwaardering op grond plaats moeten vinden. Daarnaast is het effect van bufferstroken op het reduceren van nitraat emissies niet vastgesteld. Dit brengt dus meer kosten met zich mee voor het afvoeren van mest en meer kosten

voor het aankopen van ruwvoer voor de melkveehouders en minder inkomsten voor de akkerbouw.

Daarnaast wordt er nu door jonge agrariërs vrijwillig ingezet op bufferstroken en worden zij hiervoor ook beloond. Dit wordt vaak gecombineerd met andere pakketten die ervoor zorgen dat de waterkwaliteit verbeterd (zoals ecologisch slootschonen). Door bufferstroken te verplichten zullen minder boeren deze optie nog kiezen en zal er gekozen worden voor de goedkoopste manier van het beheren van bufferstroken wat er juist voor zal zorgen dat de waterkwaliteit (bijvoorbeeld door het klepelen van het gras op de bufferstroken) en de biodiversiteit (beheerpakketten die mogelijk waren door de stimulering van bufferstroken) vervallen.

Zoals aangegeven zal er waarschijnlijk een afwaardering op grond plaats moeten vinden omdat grond die niet ingezet kan worden voor agrarische doeleinden vanuit agrarisch oogpunt geen waarde heeft. Vooral voor jonge boeren die net het bedrijf hebben overgenomen kan een afwaardering zeer vervelend uitpakken.

- Minder uitruilen melkvee-akkerbouw, minder kringlooplandbouw

Door het verplichten van een percentage van 60% rustgewassen op bedrijven met graasdieren zal er minder grond uitgeruild kunnen worden met akkerbouwers. Dit effect wordt nog sterker in het 8<sup>ste</sup> actieprogramma waarin wordt aangestuurd op 70% rustgewassen en 50% blijvend grasland. Blijvend grasland dat gescheurd wordt na 6 jaar of langer kan juist een negatiever effect hebben op de nitraat uitspoeling dan grasland dat slim in gezet wordt in de rotatie. In veel gebieden is de uitruil tussen graasdierbedrijven en akkerbouwbedrijven een manier om kringlooplandbouw toe te passen en de mest-akkerbouw-dier-veevoer kringloop te sluiten. Dit wordt hiermee gedwarsboemd. Daarnaast zijn ook nadelige gevolgen op het verdienvermogen omdat minder gronden gebruikt kunnen worden voor hoog salderende gewassen. De waterkwaliteit heeft baat bij een rotatie die de nutriënten opvangt maar dit is niet hetzelfde als een verplichting tot bepaalde hoeveelheid rustgewassen, slimme bouwplannen waarbij goed wordt nagedacht over de rotatie kan dit ook bewerkstellen.

Akkerbouwbedrijven die zich gespecialiseerd hebben in bepaalde teelten en daarbij afhankelijk zijn van de uitruil met graasdierbedrijven zullen door het kleiner wordende aanbod hun areaal in één keer veel kleiner zien worden. De verhouding en hoeveelheid van arbeid, mechanisatie en verwerking van deze bedrijven is gestoeld op een bepaald areaal waardoor het kleiner worden van dit areaal direct grote financiële gevolgen zal hebben.

- Rotatie van rustgewassen: verstorend

Het verplicht stellen van een 1:4 rustgewassen rotatie zal voor een groot aantal bedrijven betekenen dat zij hoog salderende gewassen in zullen moeten ruilen voor een minder salderend gewas. Dit zal directe negatieve gevolgen hebben voor het verdienvermogen van deze bedrijven en zal indirect de gehele sector treffen. Als namelijk het areaal van bijvoorbeeld suikerbieten, cichorei en zetmeel aardappelen kleiner wordt, zal de verwerkende industrie minder efficiënt kunnen produceren met

lagere prijzen voor alle boeren tot gevolg. Daarnaast zal het areaal rustgewassen enorm toenemen, met mogelijk ook lagere prijzen tot gevolg. Een 1:4 rustgewassen rotatie zal dus niet alleen de akkerbouwers treffen die momenteel niet aan deze voorwaarde voldoen, maar zal door een versturende werking op de verwerkende industrie en het Nederlandse marktevenwicht uiteindelijk alle akkerbouwers treffen. Bij een 1:3 rustgewassen rotatie zullen complete teelten met bijbehorende verwerkende industrie uit Nederland verdwijnen.

- 60 / 100% vang- en winterteelt gewassen op zand- en löss gronden

De verplichte zaaidatum voor vang- en winterteelt gewassen betekent automatisch dat er ook een verlichte einddatum voor het oogsten komt. Voor 1 oktober oogsten zal leiden tot

- (1) lagere opbrengsten omdat gewassen nog niet volgroeid zijn;
- (2) hogere bewaarkosten omdat er onder warmere omstandigheden geoogst wordt en producten langer bewaard moet worden;
- (3) een kleiner areaal rooigewassen door de beperktere rooicapaciteit en hogere rooikosten;
- (4) mogelijk structuur beschadigingen van de bodem doordat er met oogsten niet tot een moment gewacht kan worden totdat de bodem het toelaat;
- (5) minder mineralenonttrekking aan de grond van de hoofddeelt omdat de groei kunstmatig geremd moet worden om een bewaarbaar en verwerkbaar gewas te krijgen;
- (6) extra kosten voor de teelt van meer vanggewassen zonder dat dit direct iets oplevert.

De keuze om deze maatregel voor alle zandgronden in te stellen is zeer onlogisch gezien het grote verschillen tussen de verschillende zandgebieden in de opgave om de waterkwaliteit te verbeteren. Verder kan er een waterbedeffect verwacht worden waarbij de oogstdatum op andere grondsoorten verlaat zal worden (i.v.m. verwerkingscapaciteit keten) waardoor dit zal leiden tot een toename van emissies op andere grondsoorten.

Het vervroegen van de oogst voor 1 oktober zal de verwerkende industrie ook voor een onmogelijke opgave waarbij de mogelijke gevolgen niet te overzien zijn.

- Minder vanggewassen

Op dit moment worden groenbemester vooral geteeld voor beheersing van de verhouding bodem specifieke nematodenpopulatie en ter bevordering van de bodemstructuur en het bodemleven. Het bereiken van deze doelen is alleen mogelijk als deze teelten goed lukken en het gewas goed ontwikkeld. Tijdige bemesting van het vanggewas of groenbemester is hierin een cruciale factor.

Als door het voorgestelde verdwijnen van de bemestingsnorm dit niet meer kan zal het leiden tot verlies van de bovengenoemde doelen, die juist bijdragen aan andere belangrijke maatschappelijke doelstellingen en zal het voor de boer verder weinig toegevoegde waarde meer hebben om een vanggewas of groenbemester te zaaien als dit geen verplichting is.

Ook voor het verteringsproces van gehakseld stro na de graanoogst is bemesting essentieel. Het niet meer mogen bemesten van vanggewassen zal tot gevolg hebben dat alle stro- en gewasresten van het land gehaald moet worden wat de bodemkwaliteit zeker niet ten goede zal komen. Stro- en gewasresten vragen vlak na de oogst veel stikstof omdat de C:N ratio in de bodem in onbalans is en deze 'nitraat' komt later weer los als de vertering door het bodemleven op gang is. Echter als het vanggewas geen vlotte start heeft vanwege een tijdelijk stikstoftekort, dan begint het vanggewas zich pas te ontwikkelen wanneer de dagen korter worden en temperaturen lager zijn. Het gevolg is dus dat je dan minder stikstof vangend vermogen hebt, omdat in die periode van het jaar het vanggewas zich langzamer ontwikkelt dan dat nitraat uit kan spoelen. De conclusie is dus dat het afschaffen van de bemestingsnorm voor vanggewassen juist het effect zal hebben dat er meer nitraat zal uitspoelen.

### Indirecte gevolgen

- Achteruitgang grondgebondenheid melkveehouderij

Met het invoeren van bufferstroken wordt plaatsingsruimte ontnomen van de melkveehouderij. In de melkveehouderij is grondgebondenheid verankerd in de wetgrondgebonden groei. Op het moment er plaatsingsruimte verdwijnt kan dit effect dusdanig zijn dat de melkveehouderij deze wet overtreedt en opzoek moet naar vervangende grond. Dit is niet alleen onbetaalbaar, maar in sommige gevallen ook nog eens niet beschikbaar.

- Minder melkveehouderij en meer akkerbouw in bepaalde gebieden

Door het doorvoeren van de het concept 7<sup>e</sup> actieprogramma zal het in sommige gebieden minder interessant worden om melkvee te houden. Met name in gebieden waar veel samengewerkt wordt met akkerbouw en waar akkerbouw met hoog salderende gewassen concurreert met de melkveehouderij daar.

Alle maatregelen die in het concept actieprogramma staan, zijn in meer of mindere mate onwerkbaar en allen hebben ze een enorme impact op het verdienvermogen van zowel melkveehouders als akkerbouwers. Dit met als gevolg dat veel bedrijven zullen moeten stoppen of niet meer overgenomen kunnen worden. Als NAJK betreuren wij dat ons niet de mogelijkheid is geboden om in een vroeger stadium mee te denken over een mogelijke invulling van het 7<sup>e</sup> Actieprogramma Nitraatrichtlijn. Op een heel aantal gronden in Nederland is de gestelde doelstelling voor de nitraatrichtlijn al gehaald. De voorgestelde maatregelen in het concept 7<sup>e</sup> actieprogramma moeten van tafel. Ondanks dat er weinig tijd meer is denken wij als NAJK graag mee aan een effectief en goed uitvoerbaar alternatief. De basis van dit alternatief zou moeten zijn:

- (1) boeren inzicht krijgen in hoe zij op hun eigen bedrijf nitraat emissies veroorzaken en op basis daarvan eraan bij kunnen dragen om deze te verminderen, wat niet alleen beter is voor de natuur maar ook voor de gewassen;

- (2) dat boeren voldoende keuzevrijheid krijgen in welke maatregelen zij nemen om nitraat emissies te beperken;
- (3) dat deze keuzes afgestemd zijn op het gebied en grondsoort specifieke opgaves die er liggen om de waterkwaliteit te verbeteren en de uitvoerbaarheid in de praktijk;
- (4) dat boeren beloond gaan worden als ze op het gebied van emissiebeperking goede resultaten behalen.

Wij zijn ervan overtuigd dat op basis van deze vier punten veel meer behaald kan worden met minder inspanning op een manier die bij ieder bedrijf past, uitvoerbaar is en het verdienvermogen in stand houdt waardoor jonge boeren ten tijde van het 7<sup>e</sup> actieprogramma nog steeds boer kunnen worden en boer kunnen blijven.

Met vriendelijke groet,

Namens NAJK, de jonge boeren en tuinders

Marije Klever, dagelijks bestuurder met de portefeuille melkvee  
Leendert Jan Onnes, dagelijks bestuurder met de portefeuille akkerbouw